

Afscheidsspeech Marian van Hoof, uitgesproken tijdens het afscheid van Theater AanZ op 28 juni 2026

Lieve mensen,

Dit is de laatste tekst die ik geschreven heb voor Theater AanZ. Dus ga er nog maar even goed voor zitten, want nee, ik houd het niet kort.

Iedereen maar dan ook echt iedereen en alles zijn de afgelopen maanden in de voorbereiding voor deze dag aan ons voorbij gekomen. En iedereen en alles zijn bij mij voorbij gekomen bij het schrijven van deze tekst maar uiteindelijk ben ik teruggekeerd naar de bron waaruit dit alles is ontstaan en daar kwam ik Rilke tegen.

Rainer Maria Rilke geboren in 1875 was een van de belangrijkste Oostenrijkse dichters en schrijvers van zijn tijd. Wereldberoemd is zijn bundel *Brieven aan een jonge dichter*, waarin hij advies geeft aan een jonge dichter over kunst, eenzaamheid en het omarmen van onbeantwoorde levensvragen

In een van de brieven aan die jonge dichter schrijft Rilke dat je niet moet vragen wat anderen van je werk vinden. Dat je niet naar buiten moet kijken voor antwoorden. Hij schrijft dat je jezelf in het stilste uur van de nacht één vraag moet stellen: *moet ik dit doen?* En als het antwoord luidt: *ik moet*, stem dan je leven af op die noodzaak.

Niet op het succes. Niet op de erkenning. Niet op het applaus.

Op noodzaak.

Toen Jolanda en ik twintig jaar geleden Theater AanZ gingen inschrijven bij de Kamer van Koophandel, hadden we werkelijk nog geen idee waar we aan begonnen. We hadden een naam Theater AanZ, voor zolang. Misschien was het maar voor even. We hadden één scène

‘En een prettig weekend’ voor docenten en één voorstelling ‘Lokaal G1.25’ voor leerlingen VO.

De vrouw bij de Kamer van Koophandel vroeg ons of we een bedrijfsplan hadden.

Een bedrijfsplan.

Nee, dat hadden we niet. Wat we dan wel hadden?

We keken elkaar aan en onuitgesproken wisten we wat we wel hadden: een noodzaak.

Een grote, innerlijke noodzaak. Dát was ons bedrijfsplan.

Voor ons beide kwam die noodzaak uit een andere bron. Uit ander verdriet, andere verlangens, andere herinneringen, andere dromen. Maar diep van binnen kwamen we uit op dezelfde plek. Een verlangen om gezien te worden. Een verlangen om te horen dat je goed bent zoals je bent. Dat je er mag zijn. Dat je ertoe doet

De thema’s van alle voorstellingen die we de afgelopen 20 jaar hebben gemaakt. Horen dat je goed bent zoals je bent. Dat je er mag zijn. Dat je ertoe doet.

Jezelf als kunstenaar die ene vraag stellen; moet ik dit doen? Zoals Rilke schrijft vraagt moed. En als het antwoord ja is vraagt het moed om die innerlijke noodzaak te erkennen. En nog meer moed om haar zichtbaar te maken voor de wereld.

Want onze voorstelling maken betekent dat we iets van ons zelf laten zien. Iets van ons verdriet, ons verlangen, onze gedachten, onze dromen en onze herinneringen. Niet alleen die van onszelf, maar zeker ook van die van onze acteurs en van een ieder die bij ons gewerkt heeft én van ons vaak jonge onervaren theater publiek.

En dat is kwetsbaar.

want zodra je iets toont, volgt er reactie of niet. Dat is onvermijdelijk. Er komt waardering of afkeuring. Enthousiasme of kritiek.

De kunst is dan om niet afhankelijk te worden van die reactie. Om steeds opnieuw terug te keren naar de bron. Naar de noodzaak van al dit werk.

Want, zoals Rilke schrijft: een kunstwerk is goed wanneer het uit noodzaak geboren is.

En die noodzaak was er toen.

En die noodzaak is er nog steeds.

En die noodzaak voelen wij, en misschien wel met z'n allen, sterker dan ooit. Want we zien de wereld verschuiven. Ook in Nederland winnen extreemrechtse denkbeelden terrein, die verstrekkende gevolgen kunnen hebben voor onze democratische waarden. De eersten die deze gevolgen voelen, de kanaries in de kolenmijn zoals in onze voorstelling *ART*, laten zien wat er op het spel staat.

Op scholen merken we hoe vanzelfsprekend deze verschuiving naar het extreem rechts gedachtegoed voor veel leerlingen, studenten en ook voor sommige docenten al is geworden. Tegelijkertijd ontmoeten we op scholen een blijvende en zelfs groeiende behoefte aan voorstellingen die juist deze ontwikkelingen laten zien. Scholen zoeken naar manieren om het gesprek aan te gaan over onze democratische waarden en de verantwoordelijkheid die een ieder daar in heeft.

Ik geloof er heilig in dat theater dé plek is waar we weigeren ons neer te leggen bij wat vanzelfsprekend lijkt te worden. Theater dat uitdaagt, confronteert en ontregelt. Theater dat ruimte maakt voor twijfel, verbeelding en ontmoeting. Juist in een tijd waarin democratische waarden onder druk staan, is theater geen luxe, maar een noodzaak.

Voor Jolanda, voor Hester en voor mij was precies déze veranderende wereld hét juiste moment om ruimte te maken voor jonge makers, om het stokje over te dragen aan nieuwe stemmen, zodat zij met hun

eigen energie, met hun blik, met hun urgentie ons werk konden voortzetten.

Want na jarenlang met volle overtuiging dit werk te hebben gedaan, komt er een moment waarop je merkt dat de tank niet onuitputtelijk is. Dat is niet erg; het hoort erbij. Het is intensief werk, zeker wanneer je als makers strijdbaar bent en vaak ook tegen de stroom in beweegt. En wanneer je opnieuw dezelfde maatschappelijke thema's en gesprekken ziet terugkeren vraagt die voortdurende strijdbaarheid veel om het steeds weer in goede banen te leiden

Toen wij tijdens de AanZ-dag in februari 2024 onze mensen vertelden dat wij op zoek waren naar déze nieuwe generatie jonge makers die op onze schouders wilde gaan staan, sloeg dat in als een blikseminslag.

Blijkbaar had niemand ooit bedacht dat wij zouden kunnen stoppen.

En eerlijk gezegd, wij misschien zelf ook niet.

Na afloop van die AanZ-dag bekreep ons het gevoel dat we ouders waren die verteld hadden dat ze gingen scheiden.

En misschien waren we in de loop der jaren ook wel een soort familie geworden. Een plek waar mensen niet enkel kwamen voor roem of geld, maar omdat er iets in hen leefde dat onderzocht wilde worden. Omdat kunst hen hielp begrijpen wie ze waren. Omdat hun ziel bij ons ruimte kreeg om te groeien. Omdat theater een plek is waar iemand die niet past in de norm wel mag bestaan.

Een plek zoals dat gaat in families waar heel veel werd gelachen, gevierd, geworsteld, geleerd en ja, ook ruzie werd gemaakt en werd geleden.

Theater AanZ zat in het DNA van Jolanda en mij. Wij hadden ons leven erop afgestemd. En daar heeft Hester zich 15 jaar lang met volle overtuiging en toewijding bij aangesloten.

En misschien was het daarom ook een beetje veel gevraagd om die plek van ons over te nemen. Om op onze schouders te gaan staan. Maar..we hebben het geprobeerd. En we hebben daarin prachtige momenten beleefd. We hebben genoten. We hebben geleerd. Maar uiteindelijk liep het anders en namen we het besluit te stoppen met Theater AanZ

Een tijd geleden wandelde ik met Jolanda door het bos stelde ze me een onverwachte vraag.

“Wat zou je als eerste tegen je overleden zusje zeggen als je haar hier nu zou ontmoeten?”

We stonden stil. Ik dacht even na.

En toen zei ik:

“Dat een pak shag tegenwoordig vijftwintig euro kost en un bekske koffie bekant vier euro.”

Jolanda was verrast door mijn antwoord.

“je verteld haar niet dat je gaat stoppen met Theater AanZ?”

Ja, waarom had ik dat niet gezegd? Zij zou een van de eerste zijn tegen wie ik het zou vertellen.

Maar ik besepte wel waarom.

Omdat, zoals een moeder tegen haar lesbische dochter in één van onze voorstellingen zegt:

“Zolang het niet hardop gezegd is, bestaat het niet.”

Maar vandaag zeggen we het hardop.

Wij stoppen met Theater AanZ. We stoppen met ons levenswerk.

Het is gezien geworden. Het is erkend geworden.

We geven het terug aan de wereld.

En ook al is er niemand letterlijk op onze schouders gaan staan, er wordt wel degelijk op onze schouders gestaan.

In kunstenaars die doorgaan.

In makers die dezelfde noodzaak voelen.

In mensen die blijven geloven dat kunst iets kan veranderen.

Dat kunst mensen kan laten groeien.

Dat kunst mensen kan laten zien wie ze zijn.

Dat kunst mensen kan laten voelen dat ze ertoe doen.

Wat wij hebben gemaakt, verdwijnt niet.

Het leeft voort in iedereen die het heeft meegedragen.

En daarom voelt dit afscheid niet alleen als een einde.

Het voelt ook als een overdracht. Het voelt als een doorgeven.

Als loslaten uit liefde.

En daarom eindig ik met woorden die mij de afgelopen maanden veel kracht hebben gegeven. Woorden van Alida Dors, artistiek leider van Theater Rotterdam' uit de Staat van het Theater 2022:

“Wij zijn hoopvol. We moeten wel. Want wij zijn en blijven strijdvaardig.”

Namens Jolanda en Hester wil ik jullie allemaal ontzettend bedanken. Iedereen die met ons heeft gewerkt, voor ons heeft gewerkt of ons op welke manier dan ook heeft ondersteund en betrokken is geweest bij wat we deden.

En dan komt nu een kleine terzijde. Een speciaal woord van dank gaat uit naar mijn eigen familie. Velen van hen stonden altijd klaar om

vanuit hun kunstexperise hun steentje bij te dragen aan het tot stand komen van onze voorstellingen en alles wat erbij komt kijken. Hun inzet, betrokkenheid en bereidheid om te helpen hebben voor mij, voor ons, enorm veel betekend.

Maar..dank aan *iedereen* die heeft meegewerkt, meegeleefd, meegedacht en ons door de jaren heen heeft gesteund. Zonder jullie waren al deze voorstellingen niet mogelijk geweest.

Dank

Voor jullie vertrouwen.

Voor jullie moed.

Voor jullie verhalen.

Voor jullie strijdvaardigheid

Voor twintig jaar Theater AanZ.

En bovenal: dank dat jullie mee hebben bijgedragen aan wat ooit begon met niets meer dan een grote innerlijke noodzaak.

En dan wil ik nu Jolanda en Hester naar voren roepen en een toast uitbrengen op 20 jaar Theater AanZ én op de noodzaak van theater.